

SPECIÁLIS KIADVÁNYTÍPUSOK.

A második világháború után a könyvtermés rendkívüli méretekre nőtt az egész világon. A világ évi könyvtermése több mint 200.000, a folyóiratok és egyéb időszak kiadványok száma meghaladja a 80.000-t. Természetes, hogy ezeken a számokon belül a műszaki irodalomra eső rész is igen jelentős. Az irodalmi termésnek ezek a rendkívüli méretei együtt járnak a tudományos munka erős differenciálódásával. Ez a folyamat annyira előrehaladt, hogy ma már pl. egy olyan tudomány mint az általános mérnöki tudomány a kutatási mezők továbbbi sokaságára vált szét; egyetlen kutató maga képtelen akár csak a vasbetonépítés egész irodalmát is áttekinteni.

A műszaki szakirodalom ilyen mértékű szaporodása és tagolódása szükségessé teszi, hogy a műszaki szakkönyvtárak a gyűjtőkör elhatárolásában, illetve a már elhatárolt területen való gyűjtésben a fentiekhez igazodjanak. Szakkönyvtáraink egyre kevésbé képesek arra, hogy a teljes irodalmi termést begyűjtsék. Minél nagyobb területet fognak át, annál kevésbé felel meg gyűjtőköriük a megváltozott követelményeknek. Ez természetesen fordítva is áll. Ahhoz, hogy a tökéletes tudományos teljességet biztosítsák, a gyűjtőterületet aránylag szűkre kell szabni.

Szükségessé válik az is, hogy a szakkönyvtár könyvek és folyóiratok mellett az egyéb dokumentumokat és forrásanyagokat is gyűjtse, hiszen erre a tudományos kutatásnál szükség lehet. Helytelen lenne ha egy fontos értekezést csak abban az esetben szereznék be, ha nyomtatásban jelent meg.

Az alábbiakban vázlatosan felsoroljuk azokat a dokumentumokat, melyeket tervszerűen figyelniünk és gyűjtenünk kell:

- 1./ Kutatási jegyzőkönyvek. Kísérletek lefolyását és eredményeit rögzítik. Ezeket az eredményeket az esetleges párhuzamos-vagy későbbi időpontban folytatandó kísérleteknél feltétlenül figyelembe kell venni. Általában kis példányszámu sokszorosításban jelennek meg, esetleg csak kézirat formában férhető hozzá.
- 2./ Jelentések külföldi tanulmányutakról, kiállításokról. Ezek is fontos anyagot tartalmaznak a tudományos munkához, mégis az esetek nagy részében nem kerülnek nyomtatásra.

- 3./ Beszámolók az egyes kutatóintézetekben, üzemekben / egész évben folytatott tudományos munkáról és ennek gyakorlati eredményeiről. Igen lényeges adatokat nyújtanak a hasonló munkaterületen dolgozó intézményeknek bel- és külföldön.
- 4./ Kéziratos értekezések. Főleg tudományos fokozatok elnyerésével, esetleg az adott tudományágban újabb felfedezésekkel kapcsolatos írások. Nyomtatásban igen ritkán jelennek meg.
- 5./ Gyártási leírások. Az ipar területéről számolnak be a gyártás folyamatáról és ennek mozzanatairól. /A fentiek nyilvántartása és tárolása a könyvekéhez hasonlóan történik./
- 6./ Fordítások. A tudományos kutatás eredményessége meg kívánja, - hogy az egész világ kutatómunkáját számon tartsák. Minden nyelven azonban nem mindenki olvas, így a külföldi szaklapokban megjelenő cikkekről legtöbb szakkönyvtár rendszeresen fordításokat készített, az olvasók érdeklődésének megfelelően. Általában helyi használatra 5-6 példány készül belőlük. Szükséges, hogy a könyvtáros ezekből egy példányt könyvtári állományba vegyen. Helyes, ha a fordításokat külön, témakörönként raktározza és rövidített címfelvétellel készült szerzői ill. szakkatalógust készít róluk. Kölcsönzésük a könyvekhez hasonló szigorú nyilvántartással történjék!
- 7./ Szabadalmak. A találmányokról tájékoztatnak. Ha eredetiben nem tudunk hozzáférni, úgy fénykép- vagy mikrofilm másolatát megrendelhetjük a Licencia- illetve Danubia Szabadalmi Hivataloknál.
- 8./ Prospektusok. A hazai vagy külföldi gyárak által kibocsátott prospektusokban sokszor igen értékes műszaki leírásokat, méreteket, vagy egyéb műszaki adatokat találhatunk. Az érdeklődők gyakran keresik és szívesen forgatják tetszetős és áttekinthető kivitelezésük miatt. Nyilvántartásuk és tárolásuk vagy tárgy szerint, vagy a kibocsátó intézmény illetve gyár szerint történik. A prospektusokat kemény papírból készült iratgyűjtő dobozba helyezzük. A doboz külsejét felirattal látjuk el.
- 9./ Fényképek. A kísérletek és a munka folyamán készített fotódokumentáció. A gépgyártással kapcsolatos területen pl. az egyes gépek alkatrészeiről készült felvételek. Azonos témakörön belül nagyobb katonokra ragasztjuk a képeket. A kartonok felső részét szákszámmal és felirattal látjuk el. A képeket tar-

talmazó kartonokat-a cédula katalogushoz hasonló rendszerrel- nagyobb dobozokban tároljuk. Ha az anyag jelentősen felduzzadt, szakszerűnti katalógust készíthetünk róla.

10./ Tervrajzok. Itt kell megemlíteni a műszaki termelés egyik legfontosabb dokumentumait is, bár ezeket külön rajz-ill. tervtárakban őrzik.

11./ Mikrofilm. Könyvek, folyóiratok valamint a fenti csoportokban felsorolt dokumentumok bármelyikét tartalmazhatják. Ezek az írott dokumentum szövegéről készült kicsinyített fényképfelvételek filmjei. A 24 x 36 mm. filmkoekán a könyv két lapja fér el. Megfelelő leolvasó készülék a szöveget felnagyítva mutatja be. A mikrofilm számos előnye közül az egyik legfontosabb az, hogy a könyvekhez viszonyítva rendkívül kis helyen tárolható. Az irodalom bevezetőben említett növekedése egyre inkább rákényszeríti a könyvtárakat, hogy erre a kevesebb területet igénylő megoldásra térjenek át. Hasznos a mikrofilm alkalmazása még abban a sajnos eléggé gyakori esetben is, ha nincs leolvasó készülék. Ilyenkor a szóbanforgó műről mikrofilm segítségével fotokópiát készíthetünk. Tárolása kis helyen, alumínium ill. bakelit dobozban történik.

A fenti speciális kiadványtipusok gyűjtése elősegíti azt, hogy műszaki szakkönyvtáraink jobban betöltsék funkciójukat, és megkönnyítsék a gyakorlati kutatást és tervezést. A könyvtáros munkája ezáltal bizonyos fokig megnehezedik, munkaterülete bővül, de minden hivatását szerető könyvtáros szívesen vállalja ezt a munkatöbbletet, mivel tudja, hogy ezáltal könyvtára értékesebbé és jobban használhatóvá válik.

Esztergályos Marianne

x - x - x

A DOKUMENTÁCIÓ MEGCSUFOLÁSA

Kézembe került a MÖGÜRT MŰSZAKI DOKUMENTÁCIÓ, LAPSZEMLE ÉRTESÍTŐ-jének 52. száma. Meg kell vallanom: sikerült végigolvasnom, méghozzá egyre fokozódó elképedéssel és felháborodással.